Алла Василівна Калюжникова
учитель української мови та літератури
Новоград-Волинської
спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів №4
з поглибленим вивченням окремих предметів і курсів
«Школи сприяння здоров`ю» Житомирської області

Урок української літератури у 11 класі

Тема. Є.Маланюк. «Під чужим небом, «Знаю – медом сонця». Ностальгічні мотиви, філософічність поезії»

Мета. Ознайомити учнів із життям і творчістю поета, допомогти усвідомити зміст і красу поезії, розвивати вміння коментувати поетичні рядки, співвідносити висловлені у них почуття зі своїми власними; виховувати любов до рідного дому, батьків, почуття відповідальності за них.

Епіграф: ***«Ми є. Були. І будем ми!***
Й Вітчизна наша з нами!..»
Іван Багряний.

Цілі.

Учні знатимуть: - зміст виучуваних поезій.
- чому поезії є автобіографічними

Учні вмітимуть: - розповідати про патріотичну лірику Є.Маланюка;
-озвучувати власні почуття, викликані прочитанням поезій;
- виразно і вдумливо читати поезії.

Тип уроку. Пояснення нового матеріалу

Обладнання: портрет Є.Маланюка, підручник, музичний супровід М. Скорика «Мелодія», розтиражовані поезії Є.Маланюка.

Методи, прийоми, види і форми роботи: словесний настрій, асоціативний кущ, сенкан, розповідь учителя, робота з наочним матеріалом, виразне читання поезії та бесіда за прочитаним, діалогічне мовлення, колаж, робота в парах,робота в групах, «усна саморефлексія».

Хід уроку

І. Мотивація навчальної діяльності.

1. Забезпечення емоційної готовності до уроку.

- Доброго дня усім! Сказати, що урок сьогодні незвичний не можу, але відчуття якесь дивне: я сьогодні з вами проводжу останній відкритий урок. Тому хочу, щоб ми посміхнулись один одному і поспівпрацювали плідно, гарно, з повною віддачею, щоб запам'ятали його надовго.

2. Актуалізація суб'єктного досвіду.

Вже декілька днів поспіль, йдучи до школи чи додому, під рипіння снігу наспівую:

Звучить щедрівка

Ми так звикли її чути щороку на різдвяні свята.

Вперше пісню, написану композитором **Миколою Леонтовичем,** було виконано хором Київського університету в 1916 році.

У «Щедрику» співається про ластівку, яка прилетіла до господи провістити багатий рік для родини. Згідно з популярною, але неточною інтерпретацією, український оригінал опирається на стару слов`янську легенду про те, що кожен дзвін у світі прославляв Ісуса в ніч, коли він народився.

Уже 1921 року різдвяну пісню було виконано у Нью-Йорку. Вона так сподобалась американцям, що у 1936 році Пітер Вільговський, українець за походженням, здійснив переклад «Щедрика», який отримав назву «Carol of the bells». Саме в цьому варіанті пісня отримала всесвітню славу. Ми зустрічаємо її виконання у кінофільмах «Сам удома», «Подарунок на Різдво».

Звучить англійський варіант

Ось бачите, пісня облетіла весь світ і повернулася знову додому, якраз на передодні свят.

Отак і люди, куди їх тільки не закидає доля, але вони завжди повертаються додому: чи в думках, чи у своїх діяннях, чи у пам`яті людей.

ІІ. Цілевизначення і планування.

1. Повідомлення теми і мети уроку.

- Саме про таку людину, про її переживання, думки і сподівання, ми сьогодні будемо говорити на уроці.

Запис до зошитів числа, теми уроку.

2. Визначення учнями власних цілей.

- Подумайте, яких результатів ви хочете досягти на сьогоднішньому уроці? Свої цілі запишіть.

(Учні записують цілі, за бажанням озвучують їх).

3. Узгодження індивідуальних і загальних цілей.

4. Узгодження плану уроку.

(План озвучую)

- Впевнена, сьогодні на уроці ми досягнемо гарного результату.

ІІІ. Опрацювання навчального матеріалу.

1. Мотивація навчальної діяльності учнів. Постановка **проблемного питання**.

- Бо будемо вести розмову про таке поняття, яке було і є складовим життя людини – ностальгія.

То що переважало у творах Є. Маланюка любов до рідного краю чи все-таки ностальгія за минулим? *(Ці питання на дошці*).

Я думаю для вас, майбутніх випускників, це питання буде цікавим та інтригуючим.
Для того, щоб кожен іще раз замислився над сутністю поняття «ностальгія», пропоную створити ***асоціативний кущ.***
АЛЕ
Тлумачний словник дає ось таке визначення цьому слову.

2.Розповідь учителя

Портрет поета. Що ви можете сказати про цю людину за зовнішніми рисами? Він був щасливим? *(Відповіді дітей)*

Так , поет зазнав чорної гіркоти емігрантського життя, розлуки з рідними і Вітчизною, цілих 48 років, та ніколи не втрачав силу духу й віри , бо все ж оминув Колиму і Соловки.. Він прожив поза Україною, але з Україною в серці.

3. Первинне ознайомлення зі змістом поезії «Під чужим небом»

Супровід музики – відео М.Скорика

- Прослухайте вірш. Спробуйте уявити, які почуття переживає автор.

а) виразне читання поезії вчителем;

б) емоційна пауза;

в) озвучення учнівських відповідей.

4. Читання поезії учнями. **(5 груп)**

- А тепер я хочу, щоб ви мовчки прочитали поезію, але не просто прочитали, а впустили її в свою душу, щоб вона ніби пройшла крізь вас і тоді ви зможете відчути настрої і почуття поета.

5. Робота з текстом.

- Чи є незрозумілі для вас слова? Якщо є, то хто зможе їх пояснити?

Словникова робота

Муцій — Гай Муцій Сцевола прославився тим, що, за легендою, намагався убити Ларса Порсену, царя етруського міста Клузія, який узяв в осаду Рим 509 р. до н. е. Сцевола пробрався в шатро Порсени, але помилився й убив царського писаря, що був одягнений дорожче й красивіше, ніж цар. Сцеволу схопили, і тоді він оголосив

Порсені, що є лише одним із 300 римських юнаків, що поклялися ціною свого життя убити Порсену. Коли герою почали погрожувати тортурами й смертю якщо він не розкриє всіх подробиць цього задуму, то Сцевола простягнув праву руку в разведений на вівтарі вогонь і тримав її там, доки вона не обвуглилася. Відвага римлянина так вразила Порсену, що його відпустили, й Порсена заключив з Римом мир. За втрату правої руки Муція прозвали «Сцевола» (лат. *scaevola*— «шульга»).

Ятаган (тур. *yatagan)*— різновид клинкової колючо-рублячо- ріжучої зброї, поширеної в турецькому війську. Це загострений металевий, трохи вигнутий клинок без хрестовини і гарди. Відмінною ознакою клинка є те, що лезо розташовано на ввігнутому боці. Руків'я має специфічну форму, що виявляється у розташуванні в її нижній та верхній частині розширень (вушка на горі), що виступають по боках

Ятаганами зокрема, були озброєні гвардійські підрозділи османів-яничари. Вони потрапляли до запорожців як трофеї після вдалих походів. За часів Задунайської Січі ятагани набули більшого поширення серед задунайських запорожців, що перебували на військовій службі у турецьких султанів.

Сінай — гора на Близькому Сході, яка згадується в Старому Заповіті Біблії як місце, де Бог вручив Мойсею кам'яні таблиці з десятьма заповідями. Про реальне розташування гори існує декілька версій. За однією з них гора розташована на півдні Синайського півострова в Єгипті. За іншою — це погаслий вулкан на півночі Аравійського півострова. У той час на території Палестини на вершинах майже кожної гори розміщувались жертівники та приносились жертви, всі ці гори вважались священними. Тому будь-яка з багатьох священних гір могла бути біблійною горою Сінай або Хорив (Хореб).

- Який настрій виник у вас, коли ви читали частини вірша?
- Які життєві події спонукали поета до написання твору?

1 гр. – Учень читає 1 частину.

- Чому життя «блудить манівцями»?
- Яке питання ставить собі ліричний герой? А чи знаходить на нього відповідь?
- Яку роль автор відводить собі у цьому світі? (він чужий) бо «та» земля.

2гр. - Учень читає 2 частину.

- Знайдіть протиставлення і поясніть їхній смисл.
- Чому вітер сниться? (воля).
- Яку роль відіграє тут образ сну? (надможливість)

А чому над можливість з`ясуємо з наступного розділу

3 гр. - Учень читає 3 частину.

- З якими образами пов`язує автор еміграцію? (круки)
- І знову сон – спеп сниться.Чому?

4 гр. - Учень читає 4 частину.

- Які географічні назви використовує автор? З якою метою?
- Про які деталі поетового життя ви дізналися?

5 гр. - Учень читає 5 частину.

- Які питання ставить собі автор? (Риторичні)
- Знайшов він на них відповідь? З яких слів бачимо, що поета огортає розпач?
- Як розумієте слова «Всі принади твої страшної краси» (оксиморон)
- Чи можна назвати поезію автобіографічною? Обґрунтуйте відповідь
- Який прийом використовує автор у вірші? (Антитезу: протиставляється життя в Україні і в еміграції).

Вірш експресивний, емоційно насичений, відповідно до змісту й настрою героя (від теплих спогадів до відчаю, підкріпленого алкоголем).

- Коли я вперше прочитала цю поезію, то подумала: виявляється, що туга за Батьківщиною — одне з найболючіших почуттів, і поет добре відчув це на собі, бо щиро зізнається, що залишив би всі Парижі і Праги задля хатинок зі старою соломою на стріхах

6. Завдання-дослідження під час роботи з поезією «Знаю – медом сонця»

- Опрацьовуючи вірш, запишіть запитання, що виникли у процесі читання.

Еллада - Давню Грецію. Давня Греція, або Еллада, вважається колискою європейської цивілізації, зразком досконалої краси, взірцем високої етики. Отже, нічого дивного немає в тому, що Є. Маланюк уподібнив Україну, яка належить до Європи, до Еллади. Адже земля, крізь яку здавна пролягав шлях «із варягів у греки», завжди вражала чужоземців природною артистичністю, пісенністю, естетичним чуттям та моральними чеснотами.

Фата-моргана (італ.) — вид міражу; марево.

Лада — богиня кохання й шлюбу

- Про що хотіли б поговорити після ознайомлення з текстом?

▼ *Яким перед вами постав ліричний герой твору? (Твір має яскраво виражений автобіографічний характер. Тому ліричний герой і автор твору сприймаються як одна особа. Поезія передає емоції,*

настрої й почуття людини, яка залишила Батьківщину — Україну, але ні на мить не забула про неї. Ліричний герой твору переживає болюче почуття вимушеної розлуки, про що пише так зворушливо:

А мені ти — фата-моргана На пісках емігрантських Сахар—
Ти, красо землі несказанна,
Нам немудрим — даремний дар!

У цих словах звучить і гордість за Вітчизну, за її красу, її героїчну історію, і розпач людини, яка пізно зрозуміла, що в житті кожного значить рідна земля, і усвідомлення того, що вже нічого змінити не можна.)

- *Які образи вірша, на вашу думку, є архетипними? Чому? (Степу, богині Лади.) Образ Лади символізує історичну пам'ять українців та їхню духовність.)*
- *Чому, на вашу думку, письменник називає Батьківщину«антично-ясною»?(Називаючи Батьківщину «антично-ясною», поет мав на увазі благотворний вплив на неї еллінського світу.*
- *Як Є. Маланюк сприймає Україну? (Є. Маланюк болісно переживав вимушену розлуку з Батьківщиною, що властиво всім емігрантам, сприймав її вже у вигляді «фата-моргани)*

- Дозволь запитати, авторе….

7. Виразне читання вірша 2 учнями (Хто передав, як на вашу думку, краще почуття ліричного героя і чому?)

8 Розповідь учителя.

Любов до України, жодного разу не зрадивши, проніс Маланюк через усе життя, всі довгі роки еміграції нею жив, нею дихав, нею марив:

... Згадав. Пройшло дванадцять літ тяжких,
Що кожен рік був довгий, як віки,
Що кожен час, і днина, і година
Пекли ім'ям єдиним: Україна.
("Голоси землі", 1929)

Як же трапилось, що поета, для якого Україна була сенсом життя, – це не штамп, не гіпербола, – радянське (і не лише) літературознавство називало українoненависником, "обпльовувачем України"?

9. Діалогічне мовлення. Учні виконують роль Є. Маланюка, а вчитель веде діалог від образу України

Україна: - За що ти мене любиш?
- Чому не зрікся, не забув?
- А яка я для тебе як Мати-земля? Опиши.
- Важко тобі, сину? Ти страждаєш за долю народу, за майбутнє нації.
- Чи варта та любов, що стільки серць до тла горіло?

12. Метод «Колаж».

І ряд – стан душі ліричного героя у поезій «Знаю – медом сонця»;
ІІ ряд – переживання ліричного героя у творі «На чужині.»;
ІІІ ряд – настрій ваш як читачів.

IV. Рефлексивно-оцінювальний етап.

1. Вирішення проблемних питань.
2. Сенкан
3. Як епіграф розкриває зміст уроку?

*** Усна саморефлексія.

- Чи задоволені ви результатом своєї роботи?
- За яких життєвих ситуацій ви змогли б скористатися матеріалом сьогоднішнього уроку?

2. Оцінювання діяльності учнів на уроці.

+ - відповідав, бо було цікаво;
_ - відповідав, але цікаво не було;
0 – не відповідав.

V. Домашнє завдання.

О б о в ‘ я з к о в е . 1.Виразне читання поезій.

.За бажанням. Написати есе «Яку ідею пропагує своїм життям і творчістю Є Маланюк».

І я хочу, щоб сьогодні ви, наше юне покоління, намагалися бути, перш за все людьми, причому людьми з великої літери, і при цьому були вірними синами своїй Україні, І пам’ятали «Найкраща та сторона, де мати тебе родила!»

Рідний краю!
Ти завжди жив божественним велінням.
Нехай святиться вік твій золотий
На радість нам, на щастя поколінням.
Де б не блукав, вертаюся до тебе.
Мов птах, лечу до рідних берегів,
Де ж я знайду найкраще в світі небо
І прихисток, що ти мені зберіг